

בסייעתא דשמיא

לפני שנים אחדות 'אילצה אותי' הבשורה של הגישה לקחת את העט ולהתחיל לכתוב. בער לי לתת אותה במתנה לכל האימהות של ילדי ישראל. הייתי חייבת לספר שיש דרך אופטימית, אמיתית ושפויה לגדל ילדים. הרגשתי שאני מוכרחה לומר להן שאמנם זה לא תמיד מתאפשר או קל, אבל הידיעה שקיימת דרך ברורה והגיונית שבה הלכו אמותינו מעולם מרגיעה ומחזקת לאין ערוך.

לא חשבתי כלל שאני יודעת לאחוז בעט, אבל מכיוון שלא הייתה לי ברירה, פשוט ישבתי והתחלתי לכתוב. המילים כמו 'צאו מאליהן, ונדהמתי שוב לגלות עד כמה אדם אינו מכיר בכוחותיו.

לא כתבתי שום דבר משלי.

את כל שידעתי למדתי ואני עדיין לומדת ממורתי, **יעל אליצור**. משנתה הסדורה והמעמיקה, שקיבלה ממורתה גב' בלהה שפר, שינתה את חיי על מעגליהם השונים, ועל כך אני אסירת תודה לעד.
תודה אחרונה וראשונה אני חבה לקדוש ברוך הוא שזיכני בכל אלה.

אסופת המאמרים שלפניכם פורסמה במגזין ובאתר ארגון 'הידברות', תחת מדור "חינוך בזווית אישית", בין השנים 2011-2014. כעת היא מובאת כאן בעריכה מחודשת.

אסופה זו אינה סיכום של הגישה אלא מקבץ אישי של תובנות, מחשבות וחוויית ברוח הגישה, שהעליתי על הכתב בתפילה שלא תבוא תקלה

מתחת ידי והרעיונות יהיו מדויקים, מבוררים דיים ומכוונים לאמת.
 חשוב לדעת: השתתפות בסדנת הנחיית הורים היא הדרך הטובה ביותר
 ללמוד ולהבין את הגישה. הספר רק מהווה טעימה לפני החוג וחיזוק
 לאחריו.

התגובות החמות הביאו אותנו להוציא אותם לאור באסופה.
 אני תפילה שהמילים יביאו אור, שמחה ושקט לבתי ישראל.

קיץ תשע"ד, 2014

בתום שבע שנים מהוצאת הספר, ואחרי שנים ארוכות של עבודה
 אינטנסיבית בקבוצות וייעוצים - ראיתי לנכון לערוך אותו מחדש.
 במהדורה החדשה נוספו מאמרים חדשים, והישנים עברו ריענון ועריכה
 מחודשת.

קיץ תשפ"א, 2021

צ'נל'ה / ספסג'ה

13	ראשית דבר
17	לסמוך על עצמי
27	הורות בלי תנאי
35	חום ואהבה
43	דוגמה אישית
49	דיבור
59	אין סיבות
63	אי אפשר לשנות את הילדים
77	לתת
83	טרום לידה
91	מי מצטרף למי?
101	תשומת לב
107	מאבק כוח
117	אח חדש
121	מריבות
131	מגנט של אמון
141	תחפוש
147	פרסים ועונשים
151	לימודים
159	משחקים
165	להיות שונה
171	אבחונים
181	אז מה אם לא רואים?

סמכות

בחירה

שייכות

אמון

אחריות

189	חופש גדול
197	בוקר טוב!
203	חוגים
207	גיל אי-ההתבגרות
213	מעורבות הורים
213	בבית הספר
223	תסדרו ת'חדר!
227	נוער בסיכון
237	לתת להם כנפיים
245	תוצאות

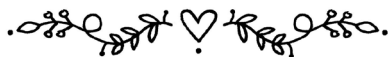
עין טובה

253	עין טובה
-----	----------

263	הם גם הילדים שלו
271	לסגור את הסדק
277	מי קודם למי?
281	שולחן שבת

אבא אמא

ראשית דבר

למרות שמיקמנו, כחברה מערבית, את הילד במרכז, לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה. הילדים של היום גדלים להיות הרבה פחות משתפי פעולה וממושמצים, והבעיות בבית ובבית הספר הולכות ומחריפות. גיל העשרים של פעם, שבו החל הילד את חייו העצמאיים, הוא השלושים של היום, כך מסכם מחקר אמריקני, ואנחנו כהורים מוצאים את עצמנו חסרי אונים ומלאים רגשות אשם יותר מאי פעם.

אבל למה? איפה טעינו? הלא התייעצנו וקראנו על חינוך, הקשבנו, השקענו, קנינו, הכלנו והענקנו כמיטב יכולתנו ואף הרבה יותר מזה. ואחרי הכול, הילד עדיין לא מסופק ורגוע, אדרבה, עוד יש לו מה להגיד...

הגישה שבספר, הגישה היהודית שזרחה בעקבתא דמשיחא, מבקשת **“וְהִשִּׁיב לֵב אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם וְלֵב בְּנֵיהֶם עַל אָבוֹתָם”** (מלאכי ג כד).

להחזיר את הסדר המתוקן שבו ההורים הם מורי הדרך, מאמינים ובטוחים בדרכם, והילד אינו במרכז, אלא ממשיך דרך שמצטרף והולך אחריהם. אם הילד במרכז, השארנו אותו נזקק, פאסיבי וקטן, ששואל “מה מגיע לי?”, תובע את זכויותיו ומתקשה לעמוד בחובותיו.

אבל אם הוא נושא עיניים ומצטרף, יש לו משא ואחריות. הוא שואל “מה עליי לתת?” ומכאן גדל וצומח, מקבל תחושת ערך וביטחון עצמי, חי חיים בריאים של אחריות אישית ומעוניין להיות חלק מועיל במשפחה ובעם ישראל.

כשזאת תפיסת העולם שלנו, יתלוו אליה, בעזרת השם, חינוך לענווה, לכבוד, לנשיאה בעול, לאכפתיות וליראת שמים.

סמכות

“...וסמכת את ידך עליו”

(במדבר כז יח)

לסמוך על עצמי

זה קרה לפני כמה שנים.

לבת הגדולה שלי היה יום הולדת, והיא ידעה בדיוק איזו מתנה היא רוצה.

“אני רוצה שתקני לי גיים-בוי”, היא אמרה.

“גיים-מה?” שאלתי.

בירור קצר הבהיר שגיים-בוי הוא משחק מחשב קטן שהילד שאוחז בו הופך ללא שומע, לא רואה ולא מדבר, ועסוק כל כולו בייצור בלתי פוסק של צפצופים ופיצוצים.

“מה עם המתנה שלי?” שאלה למחרת.

“תשמעי”, אמרתי בחשש מה, “ביררתי קצת ודיברתי עם אבא. למען האמת זה לא מתאים לך. את ילדה עדינה וחכמה שאוהבת לקרוא ספרים ולקפוץ בחבל. מה את צריכה משחק כזה? נראה לי”, ניסיתי לשרר סמכות אימהית בלי הצלחה יתרה, “שתנסי לחשוב על מתנה אחרת. יש בחנות המשחקים המון דברים יפים שבטח יעניינו אותך”.

“לא, אני לא רוצה שום משחק אחר”, היא פתחה במאבק עיקש, “רק גיים-בוי!”

בשבוע שאחרי השיחה הזו שמעתי ללא הרף את מנטרת ה-“תקני לי גיים-בוי”, שנתמכה בכל סוגי הטיעונים האפשריים. “אם יהיה לי גיים-בוי אני אהיה שקטה ולא אפריע”. “תמיד משעמם פה”. “אם לא תקני לי, אני אלך

ואשחק אצל אחרים". "אני אקנה מהכסף שלי", וכמובן לא נחסר מקומו של הטיעון המוכר, שמצליח לערער מייד כל החלטה הורית בריאה: "לכולם יש ורק לנו את תמיד לא מרשה..." בקיצור, שבוע מתיש עבר על כוחותינו.

יום אחד התיישבתי סוף סוף עם עצמי וחשבתי שמצד אחד, הטיעונים שלה אכן איימו עליי ועל שלוותי. לא אכחיש שהיא אפילו הצליחה להפחיד אותי. מה יהיה אם לא אתן לה את מבוקשה? אולי היא תלך לרעות בשדות זרים? אולי אני קצת מגזימה? אולי אני קשה מדי?

מן הצד השני, היה ברור לי שאני לא רוצה כזה משחק אצלי בבית. אין בו שום דבר שמוסיף לחינוך לוותרנות ולסבלנות שכל כך חשובים לי. חוץ מזה, המכשיר עולה 450 שקל, לא פחות ולא יותר, ובכלל, אני מעדיפה את הבת שלי ליד ספר או קופצת בחבל.

העזתי לעשות אחד ועוד אחד והגעתי למסקנה חד משמעית: לא אצלי בבית. אין לי צורך לפחד או להסס, גם אין לי צורך להתנצל בפני הילדה או להרגיש שאני קשה או קפדנית. זה משהו שאני לא רוצה שיהיה בבית שלי וזהו. אשמח לקנות לה, אם תרצה, כל משחק אחר.

למחרת, ממש למחרת, בלי שאמרתי לה שום דבר על ההחלטה שקיבלתי ביני לבין עצמי, היא ניגשה אליי ואמרה: "אמא, אני יודעת מה אני רוצה ליומולדת! אני רוצה חנוכייה".

"חנוכייה?" צהלתי מאושר, "איזו שאלה, בשמחה רבה!"

עוד באותו היום רצנו איתה לחנות הקרובה, ומיותר לציין שהיינו מוכנים לקנות לה איזו חנוכייה שרק תרצה. הילדה בחרה חנוכייה חגיגית, סיפור הגיים-בוי, נשכח כלא היה וכולנו יצאנו מרוצים.

* סיפור הגיים-בוי מובא כאן רק כדי להסביר את נושא הביטחון בסמכות, ואינו עוסק במשחק עצמו או בהשלכותיו.

ביטחון בסמכות

שמענו המון על סמכות הורית.

אבל מה פירוש הביטוי "ביטחון בסמכות"? מה הן ההשפעות שלו בבית? איך התפתחה בדורנו בעיה קשה כל כך של ביטחון בסמכות? ובעיקר - איך נחזיר לעצמנו את הביטחון בסמכות שלנו?

"וסמך את ידו על ראש החטאת ושחט את החטאת" (ויקרא ד, כט).

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו, וסמכת את ידך עליו" (במדבר כז, יח).

משני פסוקים אלה, שבהם מופיע הפועל 'לסמוך', נוכל לברר מה הוא בעצם אומר.

בפסוק הראשון האדם סומך את ידיו על הקורבן, וממנה אותו לשליח שלו כדי לכפר על חטאו. בפסוק השני משה רבנו סומך את ידיו על יהושע בן-נון, וממנה אותו למנהיג העם אחריו.

זאת אומרת שפרוש המושג סמכות הוא ייפוי כוח, מינוי, שליחות שמבקש בעל הסמכות מהשליח לעשות במקומו.

אם נחזור אל הסמכות ההורית - בואו ניזכר: מי הסמיך אותנו להיות הורים? מי מינה אותנו לתפקיד החשוב הזה? התשובה הברורה, שאנחנו לא מספיק מודעים אליה בחיי היומיום, היא כמובן: הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. **"שלושה שותפין יש באדם: הקדוש ברוך הוא, אביו ואמו"** (נידה לא, א).

האם נעצרנו להתבונן ולהבין מה משמעותה של השותפות הזאת?

שותפות

אם היינו צריכים לקחת שותף לעסק שלנו, איזו שותף היינו מחפשים? מן הסתם בעל מידות טובות, חרוץ, אמין, כמעט מושלם - אנחנו הרי מפקידים בידו את השם, הכסף והמוניטין שלנו. בחירת השותף הייתה נעשית בקפידה ובזהירות, כדי שיעשה את חלקו בשותפות בצורה הטובה ביותר.

אותו הדבר בשותפות דגן.

מאציל הסמכויות הגדול, לא פחות, בחר בנו כשותפים והפקיד בידינו את הפיקדונות היקרים ביותר - את ילדיו. הוא הסמיך אותנו למשימה וסמך עלינו במאת האחוזים שנבצע את תפקידנו נאמנה. ואם הוא החליט שאנחנו מתאימים לתפקיד - משמע שאנחנו אכן כאלה. יש לנו כל היכולות והכישורים, המוח והלב, לבצע את התפקיד על הצד הטוב ביותר ואנחנו אכן ראויים לאמון הזה.

ויותר מזה, אם כל חתול וכל כבש יודעים לגדל את צאצאיהם, גם אנחנו בוודאי יודעים את המלאכה... הורות היא עניין מהותי, מולד וטבעי, שקיים אצלנו מבטן ומלידה, בלי צורך ללמוד או לקבל הדרכה והכוונה, כי אם קיבלנו מבורא עולם את היכולת הפיזית להביא ילדים לעולם, הוא בוודאי העניק לנו גם את היכולת המנטאלית והרגשית לעשות את זה בדרך הטובה ביותר.

ולמרות כל זאת, כמנחת הורים, כבר הכרתי לעומק מאות אימהות, ונדיר ביותר לפגוש אמא שבטוחה לגמרי בתפקידה כמורת דרך! רובנו מרגישות אימהות "לא מספיק" או "לא בכלל". גם אימהות ותיקות ומנוסות חוששות שהן לא מספיק מוצלחות, ושאלות אותי לא מעט: "זה נראה לך בסדר? אני עושה טוב?"

אם הורות היא עניין טבעי ומינוי שקיבלנו מריבון העולם - איך הגענו עד היום, ואנחנו כל כך לא בטוחים בעצמנו?

הסבתות שלנו

דור אחד או שניים אחורה המצב היה שונה בתכלית. הורים פעלו מתוך לב תמים ושלם. הם סמכו על האינטואיציה הטבעית שלהם ולא שאלו את עצמם אם הם עושים נכון או לא.

לסבתות שלנו, שעלו ממרוקו או תימן או שהגיעו מהמחנות באירופה, לא היו רגשות אשם. הן לא שאלו את עצמן אם המעבר מהמחנות או מהמעברה היה קשה לילדים, או אם הן מעניקות לילדים מספיק זמן איכות. הן לא היו זקוקות להנחיית הורים או לקריאת ספרי חינוך, לא התייעצו ולא התלבטו, אלא פשוט גידלו את הילדים, בלי חשש

לטרואומות, חסכים ומשקעים.

הסבתות שלנו לא הסיעו לחוגים ולא ישבו לקרוא סיפור לילדים, כי הן היו כל היום במטבח או ליד חבל הכביסה. כשהילדים שיחקו בחבל או במקלות הן מרטו נוצות של תרנגולת, חזרו באוטובוס עם סלים כבדים מיום של שוק או תפרו בגדים וסרגו סוודרים. הן גידלו את הילדים במסירות ועמל אבל בלי גינה של אחר-הצהריים, בלי חוברות יצירה וגם בלי חוג לפיתוח הביטחון העצמי או משחקים להעשרה מוטורית.

הורים סופר משקיעים

לעומת הסבתות שלנו, שלא ישבו "לפתח את הילדים" אלא היו עסוקות במטלות החיים, הבית והפרנסה, אנחנו עסוקים במשימת החינוך עד מעל לראש.

אנחנו הולכים להנחיות הורים, מתיעצים, קוראים ולומדים על חינוך ללא הרף. אנחנו מעורבים בבית הספר, לומדים עם הילדים, מזכירים להם מתי המבחנים ומוכנים להשקיע במורה פרטית כדי לקדם את הילד. אנחנו דואגים להם לחדר מאובזר, קונים להם טלפון אישי ואינסוף משחקים וצעצועים, יושבים לשחק איתם ויוצאים איתם תדיר לגינת המשחקים. אנחנו קונים להם כמויות אדירות של בגדים ונעליים, מוציאים הון על חוגים ומסיעים אליהם את הילדים, מפיקים להם ימי הולדת בטוב טעם, יוצאים איתם לחופשות ונופשים ומוציאים הון רב על אטרקציות, טיולים ופעילויות.

ולא רק ברווחתם הטכנית או הכלכלית אנו משקיעים, אנו אמונים גם על הצד הרגשי-אישי. אנחנו הורים סופר-מכילים שיושבים עם הילדים לשעת איכות. אנחנו שומעים אותם, מבינים ומכבדים אותם, נותנים להם מרחב אישי ומוכנים לקבל את הגחמות ומצבי הרוח שלהם. אנחנו שולחים אותם לטיפולים רגשיים או פסיכולוגיים ומוכנים למלא את כל חסרונם בכל רגע.

מאדם וחווה ועד אלינו לא היו כאלה הורים משקיענים שנותנים ועושים ומעניקים לילדים... אז איך יכול להיות שדווקא אנחנו מתייסרים ללא

הרף תחת מצפון הורי מפותח?

שק אפור

אם נתבונן על המחשבות שלנו, נגלה שכל מה שאנחנו עושים עם הילדים שלנו או עבורם, לעולם ייראה לנו בלתי מספיק. מחריד לגלות שלמרות ההשקעה האדירה שלנו, אנחנו מסתובבים כל היום עם שק אפור וכבד של רגשות אשמה, שמלווה את ההורות שלנו בצורה כמעט גורפת.

בבוקר אנחנו לא סולחים לעצמנו על כך שאנחנו עובדים וממהרים. נדמה לנו שאנחנו לא מספיק סבלניים או לא מכינים סנדוויצ'ים מספיק מושקעים. אנחנו מכים על חטא ששכחנו לתרגל עם הילד למבחן או לחתום לילדה על השכפול, ומרגישים שלא שלחנו אותם מספיק בחמימות.

בצהריים אנחנו שוב אשמים כי הם מחממים לעצמם את האוכל, או כי אנחנו חוששים שהאוכל לא מספיק בריא, מזין או מגוון, וכשיש תלונות בנושא אנחנו מזדרזים להציע חלופות, ומנסים לתקן להבא.

אחר הצהריים אנחנו מרגישים גרוע כי אנחנו מותשים, או כי לא ישבנו איתם על חוברות יצירה או לא יצאנו לגינה, ובערב אנחנו מרגישים שוב אשמים שלא היה לנו חשק להקריא סיפור, או כי כבר היינו מרוטים ועייפים מדי בשבילם...

ומה קורה בלילה, כשהילדים הולכים לישון? האם רגשות האשמה הולכים לישון איתם? להפך, הם רק גדלים. אנחנו מסתכלים על הנסיכים החמודים שישנים ואוכלים את עצמנו: איך לא ישבתי עם הקטן? למה לא קראתי עם הגדול? שוב לא חיבקתי, לא הקשבתי, לא נתתי...

אבל האם רגשות האשמה האלה הם עניין בריא? יעיל? האם הם מקדמים אותנו ועוזרים לנו?

בכלל לא. אשמה הוא רגש עקר שלא נושא בחובו שום תועלת! הוא הלקאה עצמית שרק מחלישה ומקטינה אותנו כהורים, ומספרת לנו בייאוש שאנחנו חסרי תקנה.

חשבון נפש

“זה לא שאני מאשימה את עצמי, אני רק עושה חשבון נפש...”

יש הורים שיגידו שכשהם מכים על חטא ומלאי אשמה - הם נמצאים עם היד על הדופק, כך הם בודקים את עצמם כדי לשפר ולהשתנות. “חשבון נפש בחינוך הילדים זה דבר בריא”, הם אומרים, “בלעדיו אנחנו עלולים להיות שאננים או לעשות טעויות”.

זה נכון בהחלט. ברור שההתקדמות בכל נושא תלויה בבדיקה העצמית שלנו וברצון שלנו לשיפור ושינוי. אבל אם נברר, נגלה שהמקום היחיד שבו אנחנו ‘צדיקים’ שעושים חשבון נפש קבוע, נוקב ובלתי מתפשר הוא ההורות שלנו.

אם נשאל כל אחד האם הוא עסוק בחשבון נפש מאסיבי כזה גם בזוגיות, רובנו נודה שלא... אנחנו מרגישים בני זוג טובים בהחלט. יש מקום לשיפור, נוסף לומר, אבל נקודת המוצא שלנו היא שבזוגיות אנחנו בסדר. ואם נשאל על חשבון נפש בעבודה, איך אנחנו רואים את עצמנו כבעלי מקצוע? כולנו, עד לאחד, נעיד שאנחנו אנשי מקצוע מעולים שנותנים את הנשמה בעבודה.

מסתבר שרק בתחום שבו אנחנו משקיעים באדיקות שאין דומה לה, ההורות שלנו, אנחנו לא מרוצים מעצמנו, ורק שם יש לנו רגשות אשם אינסופיים...

לצאת מהאשמה

אשמה הוא רגש מיותר שמביא אותנו לא לסמוך על שיקול דעתנו ולא להיות בטוחים בסמכות ההורית שלנו. מה נעשה כדי לצאת מהמקום הזה?

התשובה נמצאת אצלנו. אנחנו צריכים להיות בטוחים בתפקיד שקיבלנו. לסמוך על מי שסמך אותנו ולסמוך על עצמנו. לזכור שנבחרנו להיות ה-הורים של ילדינו, עם כל המעלות והחוזקות שלנו וגם עם כל החולשות שלנו, ממש כמו שאנחנו.

“אז ביטחון בסמכות זה הורה אסרטיבי, קצת קשוח, שלא מתפשר ומוותר, ותמיד עקבי בדעותיו?”

בכלל לא!

כשאנחנו קשים, כועסים, צועקים או מענישים, אנחנו לא בטוחים בתפקיד, במינוי שלנו, אלא דווקא מתגלים בחולשתנו. כי מנהיג שנוהג לקחת בכוח את השליטה - הוא בוודאי חסר ביטחון במקום שלו.

ביטחון אמיתי בסמכות הוא מקום פנימי, רך ושקט. הוא תחושה פשוטה ונינוחה, שבה אנחנו אלה שמנהיגים ומורים את הדרך בבית. אם אנחנו בטוחים בתפקידנו, לא נזדקק להוכיח את מקומנו, לדרוש או לאשר אותו ולכן נהיה הרבה יותר רכים ונינוחים.

שדר פנימי

ביטחון בסמכות, חשוב להבין, הוא שדר פנימי שעובר ללא מילים. ניקח לדוגמה מנהל של מפעל. אם הוא מרגיש לחוץ ואשם, איך יתייחס אליו עובדי המפעל? הם יזלזלו בו וינסו לסובב אותו, והעובדים הבכירים ינסו להפיל אותו ולהפוך לבעלי הכוח. אבל אם מנהל המפעל סגור על עצמו, בטוח ונינוח - העובדים שלו בדרך כלל ילכו אחריו, יעריכו אותו וישתפו פעולה עם דרכו. כשיש מנהיג - יש אחרי מי ללכת.

דוגמה נוספת - מורה מחליפה.

יש מורה מחליפה שהתלמידים לא מכירים, שכשהיא נכנסת לכיתה - יש בלגאן ואף אחד לא סופר אותה, ולעומתה מורה מחליפה אחרת תיכנס לכיתה, ובלי שהיא תגיד מילה, כולם מייד יושבים ומשתתקים. מה ההבדל ביניהן? המורה הראשונה לחוצה מהתלמידים, היא לא בטוחה בסמכות שלה כמורה, והתלמידים מריחים מייד את החולשה שלה ולא מצייתים לה. המורה השנייה, לעומתה, בטוחה בתפקידה ובסמכותה. היא לא מחפשת אישור מהתלמידים שהיא מורה טובה, היא יודעת שכרגע היא מנהלת את הכיתה, וגם התלמידים מקבלים את השדר ומיישרים את עצמם בהתאם.

וכך גם בבית, הביטחון שלנו בהורות שלנו מאפשר לילדים ללכת אחרינו

ולשתף פעולה. כשאנחנו לא בטוחים בסמכות שלנו, הילדים "מריחים את זה" וההנהגה שלנו מעורערת, ולכן הילדים מנסים אותנו שוב ושוב. בכל סדנת הנחיית הורים אני נדהמת לראות מחדש איך אחרי מספר בודד של מפגשים שעוסקים בחיזוק הסמכות, אימהות זוקפות את הגב, מתחילות להיפרד מרגשי האשם והבית - הפלא ופלא - מתחיל להירגע. את ניצני השינוי אפשר בדרך כלל לראות כבר מייד, אבל השלת רגשות האשם לגמרי היא לעיתים תהליך ארוך יותר.

להעריך את עצמי

בנוסח הווידוי שבתפילת יום הכיפורים אנחנו אומרים: "על חטא שחטאנו בזלזול הורים ומורים". הפירוש המוכר הוא שיש להתחרט על שזלזלנו בהורינו ומורינו. פירוש אחר ששמעתי הוא שהזלזול וחוסר ההערכה מתייחסים אלינו כהורים. אם אנחנו מזלזלים בעצמנו - זהו החטא בעצמו. לו היינו מעריכים את עצמנו כראוי ומתייחסים אל ההורות שלנו בביטחון, בעיות רבות בבית היו נפתרות או לא צצות בכלל.